TARİHİ, KÜLTÜRÜ VE SANATIYLA

V. EYÜPSULTAN SEMPOZYUMU

TEBLİĞLER

11-13 MAYIS 2001

EYÜP BELEDİYESİ

EYÜP BELEDİYESİ
KÜLTÜR YAYINLARI
17

GENEL YÖNETİM
OSMAN SAK

YAYIN SORUMLUSU
İRFAN ÇALIŞAN

KAPAK VE SAYFA TASARIMI
İLGİ TANITIM

FİLİM
YAY GRAFİK

BASKI
ELMA MATBAACILIK

BASILDIĞI YER
İSTANBUL

BASKI TARİHİ
MAYIS 2002

ISBN
975-93844-1-8

Eyüpsultan Sempozyumu kitabında kullanılan, tebliğ sahibine ait olanlar dışındaki görsel malzemeler Eyüp Belediyesi Kültür ve Turizm Müdürlüğü arşivine aittir. Kitaptaki tüm yazıların ve görsel malzemelerin yayın hakkı Eyüp Belediyesi'ne aittir. Bir başka yerde izinsiz olarak yayınlanamaz ve kullanılamaz.

TARİHİ, KÜLTÜRÜ VE SANATIYLA

EYÜPSULTAN SEMPOZYUMU V

TEBLİĞLER

EYÜP BELEDİYESİ
KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ
TEL: (0.212) 563 16 65 - 616 00 98
FAX: (0.212) 616 00 78
e.mail: kultur@eyup-bld.gov.tr

GÜNÜMÜZDE EYÜB SULTAN NASIL ALGILANIYOR?

Aynur CAN

1972 yılında Denizli'de doğdu. 1996 yılında, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünden mezun oldu. Aynı yıl Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim yüksek lisans programına başlayarak 1998 yılında, "İstanbul Kent Dokusunda Bir Türk Konut Tercihi ve Kültürel Yapı İlişkisi: Rumeli Hisarı Örneği" isimli tez çalışmasıyla mezun oldu. Aynı yılda ve aynı bölümün doktora programına başlamıştır. Halen Marmara Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olup çalışmalarını, "Kent Kültürü ve Estetiği" alanında yürütmektedir.

Gözlemlerimizden hareketle biliyoruz ki Eyüb Sultan, İstanbul'un en çok ziyaretçi ağırlayan mekanlarından bir tanesidir. Buraya gelen ziyaretçilerin yoğunluğu, haftanın çeşitli günlerine ve değişen mevsimlere aldırmaksızın korunmaktadır.

Bu inceleme yazısında yapılmaya çalışılan, söz konusu mekana rağbetin sorgulanmasıdır. Öncelikle belirtmek gerekir ki "Eyüb Sultan mekanı" türbe sahibi zat, diğer mezarlar, mimari yapılanma, doğa elemanları, kuşlar ve insan kalabalığı hepsi bir bütün olarak algılanmaktadır. İnsanlar niçin vakitlerini bu mekanda geçirmeyi tercih ediyorlar? İstanbul gibi çok boyutlu bir kentte, insanları buraya çeken sebeplerin sorgulanması, bu inceleme yazısının başlıca amacıdır.

Eyüb Sultan mekanı, estetik bir nesne olarak kabul edildiğinde, modern estetik teorisi içinde geliştirilen, estetik özne ve nesne ilişkisi sonucunda oluşan estetik haz sürecinin yaşanması, bu mekan için geçerli olmaktadır. Bundan dolayı öncelikle, Modern Estetik Teorisinde Estetik Nesnenin Algılanması başlıklı bölümde, estetik haz kavramının tanımı, özellikleri ve estetik haz sürecinin açıklanması ile inceleme yazısına teorik temel oluşturulmuştur.

İkinci bölümde, yukarıda sözü edilen amaca yönelik olarak, Eyüb Sultan'da estetik haz sürecinin yaşanırlılığının sorgulandığı, bir alan araştırması yapılmıştır. Bu alan araştırmasında, katılım yoluyla gözlem ve bireysel görüşme yöntemi kullanılarak, toplam 50 kişi ile görüşülmüştür. Deneklerin rastlantısal olarak seçildiği bu araştırmada, elde edilen veriler incelenerek ve sistematize edilerek bir bulgu çözümlemesine gidilmiştir.

I. MODERN ESTETİK TEORİSİNDE OBJENİN ALGILANMASI

A. Estetik Haz Kavramı

1. Estetik Haz

İnsan, sadece etrafındaki nesneleri kavramaz; iç gözlem yolu ile kendi varlığını da kavramaktadır. Söz konusu kavrama olayında, kavrayan bilinç varlığına ya da ben'e özne, kavranan varlığa da nesne denilmektedir. Kavrama olayı estetik alanına taşındığında, estetik özne ile estetik nesne arasındaki etkinliğe estetik haz adı verilmektedir.[1]

Estetik hazzı ya da tavrı açıklamayı kolaylaştırması amacıyla, nesneye yönelik farklı bakış açılarından söz etmek yerinde olacaktır. Bu bakış açıları;

- Bilgisel tavır
- Pratik-ekonomik tavır
- Estetik tavır olarak sıralanmaktadır.[2]

Bir nesneye, -bir sanat yapıtı, bir doğa manzarası ya da bir tiyatro sahnesi olabilir- bilgi veya doğru bilgiler edinmek amacıyla bakılırsa bilgisel tavır içine girilmiştir. Pratik ya da ekonomik fayda sağlamak amacının taşınması, pragmatist tavra bir örnektir. Nesneye bakıştaki amaç, anlatılan yaklaşım ve hedeflerden arınmış, salt hoşlanmak ve haz almak ise veya obje sadece seyretmek için seyrediliyorsa estetik bir tavır alınmış demektir. Bu anlamda estetik tavrın amacı kendine dönük ya da kendinden ibarettir.

Estetik haz insanın kişiliğinin bütünlüğü-

(1)İsmail Tunalı, Estetik, Remzi Kitabevi. İstanbul, 1996, s.23.

(2)Tunalı, a.g.e., s. 23-25.

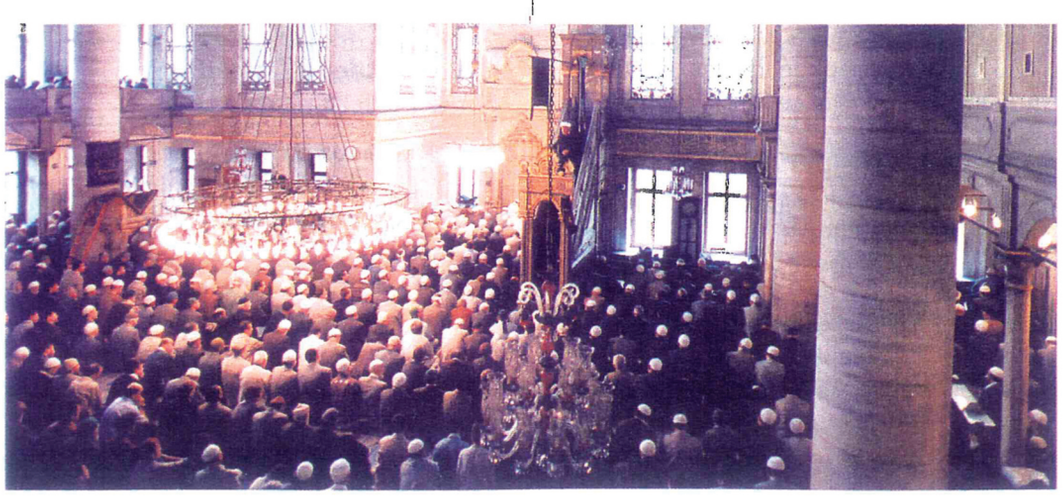

Fotoğraf 1; Eyüpsultan Camii'nde cuma namaz, Kazım Zaim, Belediye Arşivinden

(3)Tunalı, a.g.e., s. 45.
(4)Tunalı, a.g.e., s. 46.
(5)Tunalı, a.g. e., s.32.
(6) Tunalı, a.g.e., s.28.
(7)Tunalı, a.g.e., s.27.
(8)Tunalı, a.g.e., s.46.

ne yönelmektedir. Böylece insanı, geçici kuşku ve kaygılardan uzaklaştırmakta ve insanın ruhunun arıtılmasını sağlamaktadır. Estetik haz süreci sonunda insan kendini evrenselleşmiş ve mutluluk kazanmış bir varlık olarak duyumsamaktadır.(3)

Duyusal haz ve estetik haz ayrımı irdelenirse; duyusal haz, acı hissinin tezadı olarak her zaman olumlu olanı göstermekte olup insanın içinde bulunduğu ruh durumuna, onun ihtiyaç, çıkar-fayda ve ilgilerine bağlıdır. Estetik haz ise, her zaman acının tezadı olmayabilir, zaman zaman acı hissi ile örtüşebilmektedir. Örneğin tragedya bir estetik haz doğurmaktadır. Estetik haz tüm ilgilerden ve çıkar-fayda ilişkisinden bağımsızdır. " Çünkü, estetik haz, yalın bir duyusal uyarıma değil, tersine bilgi yetilerimizle olan duyarlılık ile zihin arasındaki uyuma ve özgür oyuna dayanır. Bu uyum subjektif olmakla birlikte kişisel, insandan insana değişen bir olay olmayıp, bütün insanlar için geçerliliği olan bir fenomendir".(4)

2. Estetik Hazzın Başlıca Özellikleri

a. Estetik haz ya da tavır temelde duyulara dayanmakla birlikte, estetik haz denildiğinde duyuları aşan bir biçimde, kendine özgü bir dünya olarak anlaşılmaktadır. Estetik tavır almada, öncelikle görme ve işitme duyumları rol oynamaktadır. Bu duyumların önceliği ya da ayrıcalığı, insanın düşünsel-bilgisel oluşunda en çok paya sahip olmalarındandır. Bunlara, "entellektüel duyular" da denilmektedir. Görme ve işitme duyumlarının düşünsel-kültürel niteliği, bir neden olmayıp bir etkidir. Asıl neden, onların bedenin maddeselliği ile olan ilgilerinin zayıf olmasıdır.(5)

b. Amacı tamamen kendine yöneliktir. Bu nitelik modern estetik teorisinde, estetik tavrın kontemplativ (salt seyir veya temaşa) olması ile açıklanmaktadır.(6) Yani, estetik tavrın bütün maddesel ilgilerden soyutlanarak, nesneye salt bir estetik haz almak için yönelmesi, herhangi bir karşılık, fayda beklemeksizin onun seyretmek için seyredilmesidir.

c. Estetik tavır, dış dünyadan süjenin kendisine yönelmiştir. Bu niteliği ile her tür dışsal ilgi uzak, bağımsızdır.

d. Estetik obje üslup bakımından romantik, realist, ideolojik, ve sosyal-realist vb. farklı yaklaşımları sergileyebilirlerse de estetik tavrın özü ve niteliği aynıdır.

e. Estetik tavrın öz ve niteliği, onun hayal ve kurgu olarak belirlenmesidir. O, hayale dayalı, kurgusal bir fenomen olmakla birlikte; sadece bundan ibaret değildir. Aynı zamanda, düşünsel ve duygusal karmaşık bir olaydır. Estetik tavrın konusu yalnız bir estetik nesne değil, ondan daha önce bir bilgi nesnesidir. Örneğin, hoşlanılarak bakılan ahşap bir köşkün, mimari bir yapı olduğunu bilinmekte ve bilindiği için ondan hoşlanılmaktadır. Köşkün mimari bir yapı olması, duyusal değil; bilgisel-düşünsel yapılardır.

f. Estetik obje karşısında alınan tavır, sübjektif ve bireysel bir tavırdır. Kant'a göre, "estetik bakımdan önemli olan, obje'nin kendisi değil, tersine onu estetik olarak algılayan süje'de uyandırdığı duygunun maddeselliği ile olan ilgilerinin zayıf olmasıdır".(7)

g. Estetik haz, kendine özgülülüğü olan bir ruhsal durumdur. Söz konusu ruhsal durum, belli bir uyarıcının duygusal bir tepkisi olmayıp belli bir değere dayalı olarak doğan ve ruhun bütün güçlerini uyum içine sokan yüksek düzeyde bir ruhsal durumdur. Böylece bu ruh hali içinde insan kendini tatmin olmuş, özgür ve mutlu hissetmektedir. Estetik haz bu anlamda özneye insanlığını yaşatmakta ve onu mutlu etmektedir.(8)

B. Estetik Hazzın Kavranması Süreci

Estetik haz süreci analiz edildiğinde, onun çok tabakalı (heterojen nitelikli) iki ayrı yapıdan oluştuğu; ancak, sözü edilen yapıların ontolojik bir bütünlük içinde, aynı anda ve kendiliğinden algılandığı ve kavrandığı görülmektedir.

1. Objektion – Objektivation

Objektion kavramı, birinci algılama, reel varlık alanı ya da ön yapı olarak açımlanabilir. Objektivation ise, ikinci algılama. irreel varlık alanı ya da arka yapının algılanmasıdır Objektionda, duyuların algısı ile nesneler öznenin bilincine konu olurken; objektivationda, özne tarafından oluşturulan anlamlar, nesneye yüklenmektedir. Estetik nesne, bu subjektif karakter içinde doğal bağlılık ve ilişkilerden kurtulup, irreel varlık dünyasına doğru uzanmıştır. Nesnede bu değişiklikler olu-

şurken, özne de dışsal reel bağlılıklardan kopar ve nesne ile bir bütünleşme içine girmek ister. Böylece özne ile nesne arasında bir duygusallık bağı oluşur. Estetik haz, her iki yapının bütünlüğü ile oluşan ve bütün estetik süreç boyunca estetik yaşantıya katılan heterojen nitelikte bir duygudur.

Öznenin nesneye yönelik algısı veya duyguları (özne – nesne ilişkisi), J. Volkelt tarafından üç ayrı sınıfta açıklanmaktadır.[9]

2. Özne ile Nesne İlişkisinin Duygusal Boyutu

a. Nesneye Ait Duygular (Objektif Duygular)

Estetik nesnenin oluşturulmasında ona yüklenen duyguların veya geniş anlamı ile alınırsa, objenin oluşumunu hazırlayan zihniyet yapısı ve değerler sisteminin, özne tarafından algılanması ve yaşanmasıdır. Örnek olarak tiyatro, sinema veya bir tablo seyredilirken, ilgili nesne konusu kahramanların hislerinin, özne tarafından yaşanması, paylaşılması durumu verilebilir. Örnekler çoğaltılabileceği gibi, mimari yapılarda bunun açıklanması nasıldır? Bir cami, katedral, kütüphane veya konutun özneye vereceği mesajlar başka başka olup bu mesajlar, ilgili yapıyı inşa eden tema ve anlamlar dünyasına aittirler. Sözü edilen mesajlar, okuyucunun kültürü ve bilgilenme düzeyine bağlı olarak değişmektedir.

b. Pay Alma veya Katılma Duyguları

Bu duygular özneye aittir. Özne nesneden aldığı mesajı, kendinde içselleştirir, böylece bu duyguları, o da hissedebilir ve onlara katılabilir.

c. Durum Duyguları

Nesneye ait duyguların özne tarafından algılanması ve yaşanması sürecinden sonra, objenin tümünün estetik olarak kavranması ile yaşanan duygulardır. Derin bir tatmin olarak tarif edilebilecek bu duygular bütünü, öznenin yaşam felsefesini değiştirecek derecede sarsıcı bir etki yapabilmektedir.

Nesneye ait duygular başlığı ile anlatılan duygu türlerinin tümü, özne tarafından yaşanmayabilir. Ancak estetik haz denilen durum duyguları her estetik nesnede -yoğunluğu değişmekle birlikte- bulunmak zorundadır. Yalnızca büyük yapıtlar sözü edilen duyguların tümünü yaşatabilmektedir.

Bazı düşünür ve estetikçiler tarafından tek bir kategori olarak belirlenen bir duygu türü daha vardır. Buna özdeşleyim duygusu denilmektedir.

d. Özdeşleyim Duygusu

Öznenin, ruhsal-duygusal dünyası ile kendisi dışındaki objeler arasında bir ilgi kurması ve kendi duygularını (tevazu, yücelik, coşku vb.) nesnelere aktarması, onlarla özdeşleştirmesidir.

Özne ile nesne ilişkisinin içeriği, ruhsal-duygusal bir ortaklık veya uyum olabileceği gibi; boşluk, açıklık ve uyumsuzluk biçiminde de olabilir, Örneğin, çiçek açmış bir ağaç, özneye yaşama sevinci verirken, kurumuş dallar, hüzün duygusunu hissettirebilir. Bu duygular subjektiftirler. Bunlardan sonra estetik hazzı yeniden tanımlamak gerekirse, estetik haz; özne tarafından nesneye aktarılan, öznenin ruhsal ve tinsel etkinliğidir. T. Lipps'e göre "estetik haz, bir objede kendi kendimizden duyduğumuz hazdır".[10] Böylece haz duygusunun kaynağı, öznedir. Öznenin kendi kendinden haz duyması, doğru olmakla birlikte eksik bir açıklamadır. Çünkü öznenin dışında, obje olmadan özdeşleyim olayı meydana gelmemektedir.

II. EYÜB SULTAN'DA ESTETİK ÖZNEYE YÖNELİK BİR ALAN ARAŞTIRMASI

A. Estetik Nesne Olarak Eyüb Sultan

Eyüb Sultan mekanı, modern estetik teorisi ile geliştirilen biçimiyle, bir estetik obje olarak tanımlanabilir.[11] Bu inceleme yazısında, "Eyüb Sultan mekanı" kavramı ile, yukarıda sözü edilen estetik nesne karşılanmaktadır. Eyüb Sultan mekanı, kendi içinde tutarlı bir bütünlük ve özgünlük ifade eden bir kavramdır. Bu mekandan söz edildiğinde, Eyüb Sultan'ın türbesi, cami, hazire, diğer mezarlıklar, iç avlu, dış avlu, cümle kapısı, Musalla ve Çarşı kapıları, şadırvan, ağaçlar, kuşlar ve insanlar bir bütün olarak anlaşılmakta ve algılanmaktadır. Bu haliyle, bir reel varlık alanı olarak tanımlanan Eyüb Sultan mekanı, aynı zamanda sonsuzluğa açılan bir

[9]Tunalı, a.g.e., s. 39-40.

[10]Tunalı, a.g.e., s. 43.

[11]Sadettin Ökten ve Aynur Can, "Estetik Objeden Hareketle Bir Estetik Denemesi Estetik Obje Olarak Eyüb Sultan", Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla IV. Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler, 5-7 Mayıs 2000, Eyüp Belediyesi Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayını, İstanbul, 2000, s.350-363.

anlamlar dünyası ile, irrel alanı içinde taşımaktadır. Fiziksel mekan bir taraftan bu mekana gelen insanların bilinçlerine konu olurken, (objektion) diğer bir yandan, gelen ziyaretçiler tarafından bu mekana anlamlar yüklenmektedir (objektivation). Böylece reel ve irreel varlık alanı birlikte algılanmaktadır.

B. Eyüb Sultan'da Estetik Haz Sürecinin Yaşanmasının Sorgulandığı Alan Araştırması

1.Alan Araştırmasında İzlenen Yöntem

a. Gözlem Yoluyla Katılım Yöntemi

Gözlem, belirli bir amaca yönelik olarak, belirli bir zaman aralığı içinde mekan, insan, nesneler, olaylar, ortam ve koşullar ile ilgili olarak, bütün duyu organları ile veri toplama süreci olarak tanımlanabilir. Bu yöntemin en önemli özelliği, gözlemlenenlerin kendi doğal ortamı içinde olmalarıdır.[12]

Bu araştırmada gözlem yöntemi, katılım yoluyla yani, gözlemlenenlerle iç içe bulunulmasıyla uygulanmıştır. Söz konusu gözlem, aralıklı olarak yapılmıştır.

b. Görüşme Yöntemi

İnsan yaşamında, görüşmenin oldukça eski ve önemli bir yeri vardır. Görüşme ya da mülakat, bireylerin çeşitli konulardaki bilgi, düşünce, tutum, davranışları ve bunların kaynağının öğrenilmesinde en uygun yol olarak kullanılagelmiş bir yöntemdir.[13] Takdir edilecektir ki, farklı kültür ve sosyo-ekonomik gruplardaki bireylerin, özel hayatlarına girmek, onların his dünyalarını paylaşmak ve özellikle, duyarlılığın yüksek olduğu konularda tercihlerini içeren gerçek ve gerçekliğe yakın bilgiler almak, pek çok güçlükleri içerir. Sübjektif konularda veri toplamanın sınırlarını zorlamak ve mümkün olduğunca doğru bilgiye ulaşmak amacıyla seçilen yöntemin, avantajları göz önünde bulundurulmalıdır.

"Görüşmede, söylenenlerin, yüzeysel anlamları yanında "gerçek" ve derinliğine anlamları da çıkartılabilir. Yapmacık cevapların ayıklanabilme ve gerçekliğin ortaya çıkartılabilme olasılığı yüksektir".[14] Soru formuna bağlı kalınmadan, merak konusu ya da şüphede kalınmış konular, kaynak kişiye anında soru olarak yönetilebilmektedir. Bunun yanında, araştırmaya gösterilen ilgi, ciddiyet veya tersi durumlar ses tonu, mimikler vb. yardımıyla anlaşılmaktadır. Görüşme tekniği, yanlış anlamaların en aza indiği, geri besleme (feed back) mekanizmasının işletilebildiği, her eğitim düzeyinde insana uyabilen bir teknik olup, deneklerden derinlemesine bilgi alınmasına elverişlidir.[15]

Görüşme yönteminin zayıf yönleri ise, kaynak kişilerin yönlendirilmesine açık ve zaman alıcı olmasıdır.

2. Alan Araştırmasının Uygulanması

Görüşme yöntemi uygulanmadan önce, Eyüb Sultan mekanına gidilerek, bir saat süreyle mekan gözlemlenmiş ve rastlantısal olarak belirlenen 3 kişi ile bir ön görüşme yapılmıştır. Bu ön görüşmeden elde edilen verilerden yararlanılarak, kişilere yöneltilmek üzere, 15 tane soru hazırlanmıştır. Soru formunda ilk 5 soru, kimlik bilgilerini (adı-soyadı, yaş, eğitim durumu, meslek ve oturulan semt olmak üzere) içermektedir. Devam eden 2 soru, Eyüb Sultan'ın zatı ve mekanın tarihçesi hakkında bilgilenme ve mevcut bilgilerin doğruluğunun anlaşılmasına yönelik olarak düzenlenmiştir. Bunların dışındaki diğer sorular ise, Eyüb Sultan mekanına yönelik algılamanın niteliğini tespit etmek ve estetik haz sürecinin yaşanmasının sorgulanmasına yönelik olarak hazırlanmışlardır.

Sözü edilen soruların, insanlara yöneltildiği bir alan araştırması yapılmıştır. Eyüb Sultan mekanını ziyaret etmeyi tercih eden insanlar bağımlı değişkeni üzerinde, estetik haz sürecinin yaşanma düzeyi ya da estetik haz bağımsız değişkeni incelenmiştir. Böylece, bu mekanın, insanlar tarafından bir estetik nesne olarak kavranması geçici yargısı test edilmiştir.

Görüşme yönteminin, bu mekana ziyarete gelen toplam 50 kişi üzerinde uygulanmasına karar verilmiş olup, toplam 5 hafta süreyle kişilerle görüşülmüştür. Görüşme süreci 12 Şubat 2001'de başlatılmış, 9 Nisan 2001'de tamamlanmıştır. Görüşmenin yapıldığı günler, haftanın farklı günlerine yayılmaya çalışılmış olup, günlük toplam süreler, 3 saat ile 9 saat arasında değişmektedir. Görüşme yönteminin uygulandığı ay, hafta, gün , süre ve kişi sayısı aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

[12]Niyazi Karasar, Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler, 6. B., 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd., Ankara, 1994, s. 156-157.

[13]Karasar, a.g.e., s. 166.

[14]Karasar, a.g.e., s.175

[15]Aynı.

Ay	Hafta	Gün	Süre (saat)	Kişi
Şubat	I.	P.tesi-Perş.	9	11
Şubat	I.	P.tesi-Çarş.	9	14
Mart	II.	Çarşamba	6	8
Mart	V.	Pazar	5	12
Nisan	V.	Salı	3	5
Tpl.	5 Hafta	7 gün	32 saat	50 kişi

Görüşme süresi 10 dakika ile 1,5 saat arasında değişebilmiştir. Görüşmenin yapıldığı günlerde öncelikle, yarım saat süreyle, değişmeli olarak Çarşı Kapısı ve Musalla Kapısının karşısından, ziyaretçilerin girişleri ve genel olarak Eyüb Sultan mekanı gözlemlenmiştir. Bunun yanında ziyaretçilerle yapılan görüşme aralarında da, mekanın ve insanların gözlemlenmesine özen gösterilmiştir. Görüşülen insanlar rastlantısal olarak belirlenmiştir. Ancak bu mekana gelen ziyaretçilerin tamamına ilişkin verilerin edinilmesi ve araştırmanın güvenirliliğinin sağlanması amacıyla, kişilerin cinsiyet ve yaş gruplarının farklı olmasına dikkat edilmiştir. Belirlenen kişilerin giyim konusundaki ve diğer biçimsel tercihlerinin farklılığı, araştırmaya yansıtılmamıştır. Araştırmanın kapsadığı insan profilinin, heterojen bir yapı arz etmesi istendiğinden, turistler de görüşmeye dahil edilmiştir. Görüşülen 50 kişiden 3'ü Alman'dır.

Araştırma bulgularını ayrıntılı bir şekilde tespit etmek amacıyla, ses kayıt cihazı temin edilmişse de, görüşülen kişilerden sadece 5 tanesi, bunun kullanımına izin vermişlerdir. Yapılan araştırmada, ses kayıt cihazı kullanılmasının amacının titizlikle açıklanmasına rağmen, özellikle hanımlar, bunu reddetmişlerdir. Görüşme metni kayıt sistemi ile muhafaza edilenlerin hepsi, erkek ziyaretçilerdir. Bunlardan 4 tanesi 60 yaş ve üzerindedir. Eğitim düzeyi üniversite mezunu olan 2 hanım, ses kayıt cihazı kullanılmasına ikna etme konusundaki ısrarı, verilen bilgilerin akılda tutulabileceği kanaatlerinin vurgulanması ile reddetmişlerdir. Görüşme talebinde bulunulan 3 hanım, ses kayıt cihazı kullanma ricası üzerine, görüşmeyi kabul etmemişlerdir. Yine 2 hanım ziyaretçi, soruları yanıtlamayacaklarını, çünkü, bu mekana ziyaret adabının tarafımdan öğrenilmesi gerektiğini söylemişlerdir.

Görüşme sırasında genç insanlardan cevap almanın güçlüğü, buna karşın yaşlı insanların anlatacak çok şeylerinin olması dikkat konusu olmuştur. Saat 16 00 itibariyle 60 yaş üzeri bir beyle yapılan görüşme 1,5 saat sonrasında, ziyaretçi tarafından, "havanın çok soğuduğu artık evime gitmem gerektiği"tavsiyesi ile sonlandırılmıştır.

a. Görüşme Süresince Dikkat Edilen Hususlar

ii. Öncelikle kişisel tanıtım yapılmış ve yapılan araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Kişilerin görüşmeyi kabul ettikleri takdirde, onlara ve topluma yansıyacak faydanın açıklanmasına özen gösterilmiştir. Konu ile ilgilenen ziyaretçiler, sempozyuma davet edilmişlerdir.

iii. Zaman zaman araştırmanın seyrinden bahsedilmiştir. Kaç kişi ile görüşülmesi gerektiği, o ana değin kaç kişi ile görüşülmüş olduğu vb. bilgiler, görüşülen kişilere aktarılmıştır.

iv. Kişilerin eğitim düzeyi ve kültürel parametrelere göre değişen bir dil kullanımı tercih edilmiştir. Onların kelimeleri kullanılarak, görüşme sürdürülmüştür.

v. Görüşme sürelerinin, kişilerin ruh hali ve zaman kısıtlarının gözlemlenerek, belirlenmesine özen gösterilmiştir.

vi. Soru formunda, izlenebilecek soru sıralamasına harfiyen uyulmamış olup, insanların görüşmeye yaklaşımlarını tespit etmek ve yaklaşımlarını olumlu yönde değiştirmek amacıyla, bazı kişilere ad-soyadı sorulmamış, hanım ve bey şeklinde notlar alınmıştır. Yaş, eğitim durumu, meslek ve oturulan semt hakkındaki sorular, toplam görüşme süresine yayılmış, bu konuda sistematik bir takip yapılmamıştır.

vii. Görüşme süresini uzatmak amacıyla yeri geldiğinde, kişilerle birlikte yürünerek, görüşmenin sürdürülmesinden kaçınılmamıştır.

b. Araştırmanın Kısıtları

Soruların açık uçlu oluşu ve soru sayısının azlığı, araştırmanın bir kısıtı olarak değerlendirilebilirse de, görüşme yönteminin açıklandığı metinde yer alan özelliklerle açıklana-

bilecek gerekçelerden dolayı, bu nicelik ve nitelik uygulaması uygun görülmüştür.

3. Elde Edilen Bulguların Çözümlenmesi ve Genel Değerlendirmeler

a. Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Kişi sayısı	%
Kadın	30	60
Erkek	20	40
Toplam	50	100

b. Yaş Gruplarının Tesbiti

Eyüb Sultan'a gelen ziyaretçilere yönelik olarak yapılan en somut tespitler, cinsiyet ve yaş itibariyle olanlardır. Kadın-erkek oranını göz önüne alındığında, kadınların %60 ile çoğunluğu temsil ettiği ziyaretçi kitlesi, 12-25, 25-40, 40-60 ve 60 ve üzerinde olanlar olarak belirlenen yaş gruplarına ayrılmışlardır. Böylece bu mekana gelen 15 yaş ile 60 yaş ve üzerindeki insanlarla görüşülmüştür.

Ziyaretçilerin cinsiyete göre dağılım sonuçları değerlendirildiğinde, çoğunluğun kadın olması, bu mekanın daha çok kadınlar tarafından ziyaret edildiğini düşündürmektedir. Ancak, yapılan araştırmadaki görüşme günlerinin hafta içi ve hafta sonu ayrımı yapılarak ziyaretçi sayısının değerlendirilmesine gidildiğinde, elde edilen oran değişebilecektir. Çünkü, hafta içi günlerde çalışan erkekler, buraya gelememektedirler. Bunun yanında çalışan kadın oranının, erkeklere oranla oldukça düşük olduğu tahmin edilmektedir. Böylece bu mekana gelen ziyaretçilere yönelik olarak yapılan cinsiyet dağılımının anlamı tartışmaya açıktır.

c. Cinsiyet ve Yaşa Göre Dağılım

Yaş grubu	Kadın	Erkek	%
15-25	5	4	18
25-40	13	3	32
40-60	8	4	24
60 ve üzeri	4	9	26
Toplam	30	20	%100

Kadın ziyaretçilerin yaklaşık % 43'ü 25-40 yaş grubuna dahildir. Yine yaklaşık %70'i 25 ile 60 yaş arasındadır. Erkek ziyaretçilerin % 45'i 60 yaş ve üzerindedir. Erkek ziyaretçilerin yüksek bir oranda 60 yaş ve üzerinde olmasının karşılığı, onlardan birinin "bizim yaşımızdaki bir adam, ölümden gayri ne düşünür. Bu mekanlar ölümün soğukluğunu alır ve bizi teselli eder" sözlerinde bulunabilir.

d. Eğitim Düzeyine Göre Dağılım

1.Kadın Ziyaretçilerin Eğitim Düzeyi

Yaş grb.	Okur Yazar değil	İlk okul	Orta	Lise	Üni.	Topl.
15-25	-	1	-	4	2	7
25-40	2	1	-	2	3	8
40-60	-	6	-	3	3	12
60 ve +	-	2	-	1	-	3
Toplam	2	10	-	10	8	30
%	13	33	-	33	26	100

Kadın ziyaretçilerin eğitim düzeyleri ilkokul, lise ve üniversite ayrımı ile birbirine çok yakın oranlarda tespit edilmiştir. Bu anlamda, bu mekanı ziyaret eden insanlar, eğitim düzeyi itibariyle heterojen bir yapıyı sergilemektedir. Lise ve üniversite düzeyleri birlikte ele alındığında bu oran, %59'a ulaşmaktadır.

2. Erkek Ziyaretçilerin Eğitim Düzeyi

Yaş grb.	Okur Yazar değil	İlk okul	Orta	Lise	Üni.	Topl.
15-25	-	1	-	2	-	3
25-40	-	1	1	-	1	3
40-60	-	3	-	1	1	5
60 ve +	-	7	-	1	2	9
Toplam	-	12	1	3	4	20
%	-	60	5	15	20	100

Fotoğraf 2; 1986'lı yıllarda bir kış günü Eyüpsultan Camii'meydanı, Metin Türkmenoğlu, Beldiye Arşivinden

Erkek ziyaretçiler %60'a ulaşan oranda ilkokul mezunudurlar ve bunlardan 2'si dini eğitim aldıklarını belirtmişlerdir.

e. Eyüb Sultan'a Geliş Sıklığı

Geliş sıklığı	Kişi sayısı	%
Sürekli (Her gün)	2	4
Sık sık (Haftada 2-3)	12	24
Oldukça sık (Ayda 2-3)	14	28
Ara sıra (Yılda 2-3)	10	20
Nadiren (4-5yılda bir)	6	12
İlk defa	6	12
Toplam	50	100

Ziyaretçilerin %56'sı geliş sıklığı itibariyle sürekli, sık sık ve oldukça sık değerlemeleri içinde bulunmaktadırlar. Bu mekana nadiren geldiğini ifade eden %12 oranındaki kişilerin yarısı, şehir dışından gelmişlerdir. Şehir dışında ikamet ettikleri halde İstanbul'a her gelişlerinde, mutlaka bu mekana geldiklerini ifade etmişlerdir. Hatta bunlardan bir tanesi, Almanya'dan yeni geldiğini ve uçağından iner inmez bu mekana koştuğunu söylemiştir. Bunun yanı sıra, %12'lik dilimin diğer yarısını oluşturan kişiler, İstanbul'un bu mekana uzak semtlerinde oturduklarından ve "dünya meşgalesinden vakit bulamadıkları için" buraya nadiren gelebildikleri yönünde açıklamalar yapmışlardır.

g. Tarihi Bilgilenmenin (Eyüb Sultan'ın Zatı ve Mekan Hakkında) Sorgulanması

Cinsiyet	Bilgiler Doğru	Bilgi yok/eksik	Toplam Kişi	%
Kadın	15	15	30	50
Erkek	18	2	20	90

Tarihi bilgilenme konusu sorgulandığında kadın ziyaretçilerin eşit oranda bir dağılıma sahip oldukları izlenmektedir. Yani bunların yarısı, eksik veya ilgili konuda hiçbir bilgiye sahip değillerdir. % 60'nın ilkokul mezunu olduğu bilinen erkek ziyaretçilerin %90'ı konu hakkında doğru bilgi sahibidirler. Bu anlamda, eğitim düzeyi, bilgi edinmede çok önemli bir ölçü olmakla birlikte, bilgilenme konusu olan insan ve mekanlar ele alındığında, bu çok fazla bir anlam ifade etmeyebilmektedir. Bu veri çözümlemesinin diğer bir boyutu olarak, Türk toplumunda okuma kültürünün zayıflığına karşın, sohbet yoluyla veya şifahen bilgi aktarılmasının önemli bir orana sahip olduğu sonucu çıkarılabilecektir.

İnsanlar Eyüb Sultan'a niçin geliyorlar? Bu mekanda ne buluyorlar? Soruları beraberinde pek çok yanıtları getirmektedir. Bu yanıtları, Eyüb Sultan'a ziyarete gelen insanlarımızın ağzından şöyle sıralayabiliriz.

- Ferahlamak
- manevi derece almak
- ölümü hatırlamak veya ölümsüzlüğü hatırlamak
- huzur bulmak
- gönül muhabbeti
- alışkanlık(yapması)
- ibadet/ vazife
- vazife
- dua etmek
- şefaat dilemek
- kabir ziyareti
- tefekkür
- sonsuzluğu duyumsamak
- kendine çeki düzen vermek
- ölçüyü kaçırmamak
- Allah'a yakın olmak
- Deprem korkusu
- Manevi haz / tatmin
- Manevi baba ihtiyacı
- Tarihsel bilinci yaşamak
- Manevi ihtiyaç
- Gönül gözünün açılması
- Eyüb Sultan'ın daveti veya çağırması
- Sünnet-i seniyye olması" olarak ifade edilmişse de, söz konusu ziyaretin, dar anlamı ile ele alındığında bir sünnet olmadığı bilinmektedir. Sünnet geniş anlamı ile değerlendirildiğinde, farklı yorumlara ulaşılabilmektedir. İnsanların Eyüb Sultan'a geliş sebepleri kısaca sayıldıktan sonra, kişilerle yapılan görüşme sonucunda, Eyüb Sultan mekanının algılanması konusunda şu tespitler sıralanabilir.

- Sonsuzluk mekanı
- Muhabbet mekanı
- Tefekkür-hakikat mekanı
- İyilikler (iyi niyet) mekanı
- Saygı-sevgi (uyandıran duygular) mekanı
- Huzur mekanı
- Teselli mekanı
- Sabır mekanı

• Ölüm mekanı
• İbret mekanı

Modern estetik teorisine göre, "estetik haz" konusunun açıklanmasında, nesneye yönelik olarak üç farklı tavır bulunmakta idi. Bunlar,

1. Bilgisel tavır
2. Pragmatist tavır ve
3. Estetik tavır olarak sıralanmıştı.

Bu bölümde, araştırmanın amacına uygun olarak, görüşülen kişilerin bu mekana gelmelerinin sebepleri sorgulanarak, yukarıdaki ayrım çerçevesinde bir bulgu çözümlemesine gidilecektir.

1. Bilgisel Tavrın Sorgulanması

Toplam 50 kişiden yalnızca 6'sının bilgi ve doğru bilgiler edinmek amacıyla Eyüb Sultan'a geldikleri tespit edilmiştir. Bu kişilerden 4'ü kadın, 2'si erkektir. Kadınlardan 2'si Alman uyruklu turistler olup diğer 2'si, araştırma amaçlı gelen üniversite öğrencileridir. Erkeklerden biri yine Alman bir turisttir. Diğer erkek, bu mekana bilgilenme dışında, fetih yıllarının coşkusunu duyumsamak, "Akşemsettin'in Eyüb Sultan'nın kabrini bulması mucizesini hissetmek" için geldiğini söylemiştir. Bu, tarih bilincinin duyumsanması olarak yorumlanmış ve bilgisel tavır kategorisi içinde düşünülmüştür. Bu tavır içinde yer alan 6 kişi ya da görüşülen toplam kişi sayısının yaklaşık %12'si, üniversite mezunu veya üniversite öğrencisidir.

Üniversite öğrencisi gençler, dönem ödevi zorunluluğunun gereği bir alan araştırması yapmak üzere ilk defa geldikleri bu mekanda, en çok dikkatlerini çeken şeyin, buraya gelen insanların hayatlarında, dinin bu kadar önemli bir değer olduğunun fark edilmesi olduğunu belirtmişlerdir.

Turistik amaçlı ziyaret yapan kişiler, buraya, Osmanlı toplumunun hangi mekanlarda yaşadıklarını merak ettiklerini ve Osmanlı insanı ve medeniyetini tanımak istedikleri için geldiklerini söylemişlerdir. Onlara göre, Osmanlı'yı anlamadan, kendi medeniyetlerini ya da medeniyet sorunsalını anlamanın imkanı bulunmamaktadır. Turistler bu mekanı çok beğendiklerini, çok etkileyici ve estetik bulduklarını ifade etmişlerdir. İstanbul'un bütün tarihi dokusu, onlar için aynı anlamı taşımaktadır. Alman turistler, Türk insanına yönelik, ağır eleştirilerini de ifade etmekten sakınmamışlar ve Türklerin bu mekanların önemini anlamadıklarını, bunun onların hal ve hareketlerinden anlaşıldığını söylemişlerdir.

Eyüb Sultan mekanına gelen bir kişi, bu mekanı saçma ve anlamsız bulduğunu söylemiş ve kendisinin bir yakınının cenaze töreni için zorunluluk gereği, burada bulunduğunu belirtmiştir.

2. Pragmatist Tavır

Eyüb Sultan'a gelen ziyaretçilerin geliş amaçları ve bu mekanda yaşadıkları duygular kategorize edildiğinde, pragmatist tavır içinde yer alan, üç farklı grubun oluştuğu söylenebilir.

a. İbadet ve vazife zorunlulukları içinde, bir sorumluluk gereği veya sorumluluktan kurtulmanın rahatlığını hissetmek

Bu mekana gelmeyi ibadet olarak algılayan kişiler, her ziyarete gelişlerinde ilk olarak şükür namazı kıldıklarını söylemişlerdir. Onlara göre namaz ibadeti, bu mekanda daha da lezzetlenmektedir. İbadetlerini yaptıklarında, bir taraftan ibadetten daha fazla haz alırken diğer taraftan, "bir külfetten veya borçtan kurtulmanın ferahlığını duyumsadıklarını" ifade etmektedirler. Böylece iki yoldan huzura ulaşmaktadırlar.

b. Dünyevi sıkıntılardan kurtulmak, ferahlamak, dua etmek

Dünyevi isteklerinin gerçekleşmesi veya dünyevi sıkıntılardan kurtulmak için bu mekana gelen kişiler de, bu mekanda ferahladıklarını ifade etmişlerdir. Onların duaları, " Allah'ım daraltma, bunaltma, bizi boş çevirme" sözleri ile karşılığını bulmaktadır. Bu kişiler Eyüb Sultan mekanına "dünya işlerinden fırsat bulurlarsa" geldiklerini söylemektedirler. Ziyaretleri sırasında şayet bir cenaze ile karşılaşırlarsa, "hey gidi yalan dünya" deyip, dünyanın yalan ve boş olduğunu düşündüklerini vurgulamışlardır. Bu gruba girdiği düşünülen ziyaretçiler içinde, cami avlusundaki suyun şifalı olduğu inancını taşıyan ve şifa amaçlı suyu içen ve evine götüren kişiler de bulunmaktadır.

c. Ahirete ait kaygılara çözüm bulmak amaçlarının ağır basması ve ferahlamak (şefaat dilemek ve manevi derece almak vb.)Bu ziyaretçilerde Eyüb Sultan mekanının bir saygı-sevgi mekanı olarak algılanmasının yoğunlukta olduğu düşünülmekte olup ziyaretçilerin hal ve hareketlerinde saygı unsurunun ön

planda olduğu gözlemlenmiştir. Kendisine türbe içindeki tezyinata ilişkin sualler sorulan 78 yaşındaki bey, hayatı boyunca türbenin içine hiç girmediğini söylemiştir. Bu konuda oluşan merakı ise, "ne bileyim, onlar büyük zatlar... Girmekten haya ediyorum, duamı ederim ve giderim" sözleriyle gidermiştir.

Pragmatist tavır içinde bulunan ziyaretçi sayısı, 38'dir. Yani, toplam kişi sayısının yaklaşık %76'sını temsil eden oran içinde oldukları düşünülen bütün ziyaretçilerde, bu mekanda ruh hallerinde bir değişiklik, bir ferahlama ve rahatlama duygularının ortaklığı dikkat çeken bir nitelik olarak belirlenmektedir. Aynı tavır içinde kalmakla birlikte, üç ayrı gruba ait kişilerin bu mekana bakışlarındaki önceliklerinin farklı olduğu tespiti yapılabilir. Ancak, bu ziyaretçilerin hepsi, bu mekanda, huzur duygusunu yaşadıklarını ifade etmektedirler. Ziyaretçilerin "ölçüyü kaçırmamak", "kendine çeki düzen vermek" ve "deprem korkusunu"aşmak ifadelerinden bu mekanın, kendilerine pratik-ekonomik bir fayda sağladığı yorumu yapılmaktadır. Bu kişilerden bazıları, Eyüb Sultan mekanının, aile, iş, akrabalık, komşuluk ilişkilerinde başarılı olmalarını ve mümkün olduğunca az kalp kırmaları pratik faydasını sağladığına inanmaktadırlar. Onlar bu mekanda, iç gözlem yoluyla kendileri ile bir hesaplaşma içine girmekte ve bu mekanın kutsallık ve yüceliği ile hayatta karşılarına çıkan zorluklarla daha iyi mücadele ettiklerini düşünmektedirler. Böylece, bu mekanda adeta manevi enerji toplanmaktadır. Görüşülenlerden buraya sık sık gelen bir kişi, burada yaşadığı duygular sayesinde, bu mekana ikinci bir ziyaretine kadar hiçbir kimsenin kalbinin kırmadığını ifade etmiştir.

3. Estetik Tavır

Başlangıçta açıklandığı gibi, amacı kendinden ibaret olan, kendine özgü bir dünya olarak tanımlanabilen ve gündelik kaygı ve tutkulardan arınmak anlamında özetlenebilecek bu tavır içinde yer aldığı düşünülen, 6 kişi bulunmaktadır. Toplam içinde yaklaşık %12 oranıyla temsil edilen bu kişilerin de, ikili bir ayrım içinde yer almalarının doğru olacağı düşünülmektedir.

Eyüb Sultan mekanından, estetik haz duyarak ayrıldığı düşünülen 6 kişiden bir kısmı, mekanı, bir estetik obje olarak algılayıp, kendilerinde içselleştirmişlerdir. Diğerleri ise, Eyüb Sultan'ın bizatihi zatının huzurunda bu hazza ulaşmışlardır. Eyüb Sultan'ın zatının karşısında, reel hayata yönelik bütün kaygı ve tutkulardan uzaklaşarak, adeta zamanın durduğunu hissetmişlerdir. Böylece, türbe sahibi zatdan, ziyaretçiye ulaşan ya da ziyaretçinin kendi dünyasının Eyüb Sultan'ın görünümünde ya da huzurunda içselleştirilmesi ile duyumsanmakta olan bir haz sürecinin yaşandığı düşünülmektedir.

Estetik haz, duyusal haz kavramının aksine, yalnızca acının tezadından ibaret olan veya her zaman olumlu ve hoş olan duyguların ifadesi olmayan, daha kapsamlı bir kavramla açıklanmıştı. Estetik haz içinde acı, hüzün vb. olumsuzluk ifadesi duyguları da barındırmaktaydı. Amacı, kendini gerçekleştirmekten ibaret olan estetik haz kavramı, bütün maddesel ilgilerden soyutlanarak ve herhangi bir karşılık ve fayda beklemeksizin, salt kendisi için vardır. Bir ziyaretçi yaşadığı duygu yoğunluğunu, "çok büyük bir haz ve ruh huzuru" olarak ifade ederken, bu ruh halinin açıklanması istendiğinde, "içinde mutlulukta var hüzün de, hayata dair bütün duygular bulunabiliyor. Çok sevdiğiniz bir dostla her şeyini paylaşmanın verdiği rahatlık ve huzur duygusu" şeklinde sözlerini tamamlamıştır. Bu duyguları paylaşan ziyaretçiler, bu duygu yoğunluğunun, her zaman yaşanmayabildiğini ve ruh hallerine göre değişen bir süreç olduğunu ifade etmişlerdir.

Estetik hazza Eyüb Sultan'ın zatında ulaşan ziyaretçilerden bir hanım, "Eyüb Sultan Hazretlerinin huzuruna çıkıp kendimi vererek, o an başka hiçbir şey düşünmeksizin, canü gönülden, hüşu içinde onunla sohbet ediyorum ve onu aracı kılarak Allah'tan her şeyin hayırlısını vermesini istiyorum" demiştir. Böylece estetik hazzın tüm maddi ilgilerden soyutlanması özelliği yanında, onun bir hayal ve kurgudan ibaret olduğu özelliği de vurgulu bir şekilde yaşanmaktadır. Yine ziyaretçilerden bir bey, "buraya geldiğimde, sanki, Eyüb Sultan hazretleri ve Hz. Peygamber ile görüşülerek ayarlanan bir buluşma saati için gelmiş olduğumu hissediyorum" demiştir. Böylece üçlü bir muhabbet kurgusu yaşanmaktadır. Bu hissiyatı yaşayan bey için, Hz. Peygamberi, bizatihi gören; abdestini aldıran; sofrasını eliyle kuran ve kaldıran bu zata yakın olmak, onun adeta "başka bir alemde" yaşamasını sağlamaktaydı ve sözü edilen alem, salt mutluluk ve hazdan ibaret idi. Ziyaretçi

yaşadıklarını ifade ederken göz yaşlarını tutamamıştır.

Estetik haz sürecinde, insanın bedenin maddeselliği ile olan ilgilerinin zayıflaması ve görme-işitme duygularının düşünsel-kültürel niteliğinin etkisi ile, yaşanan estetik haz oranının arttığı bilinmektedir. Bununla ilgili olarak, Eyüb Sultan mekanı hakkında doğru bilgilere sahip olan insanların yaşadığı duyguların çeşitlilik ve yoğunluğunun arttığı düşünülmektedir. Ön yapıyı bir bütün olarak algılayan bu insanlar, mekan hakkındaki doğru bilgileri ile arka yapıdaki tabakaların sayılarını ve yaşanma yoğunluklarını arttırma şansına sahip olmaktadırlar. Bu anlamda, estetik hazza ulaştığı düşünülen ziyaretçi oranı, Eyüb Sultan mekanının ne kadar anlaşıldığının da bir göstergesidir. Yahya Kemal Beyatlı, bu mekanda yaşadığı estetik haz duygusunu şöyle anlatmaktadır: "Eyüb, Türklerin ölüm şehri Eyüb Avrupa toprağının bittiği sahilde İslam cennetinin bir bahçesi gibi duruyor. Bu ölüm şehrine bir defa girenler, kendilerini bir servi ve çini rüyası içinde kaybolmuş gibi hissettikleri zaman biliyorlar mı ki hakikaten bir rü'yada bulunuyorlar?"[16] Beyatlı, estetik haz duygusunun yaşanmasında entelektüel duyguların önemini vurgularcasına sözlerine şöyle devam etmektedir. "... Eyüb'ün bu servi ve çini rü'yasından uyanan bir zair diyebilir ki: "Neredeyim! ... bulunduğum yer İslam cennetinin yeşil bir bahçesini andırıyor. Maamafih ne kadar garip ki Rum kayserlerinin "Vlaherna" dedikleri meşhur saraylarının harabesi burada! ... Upuzun giden bu surlar o kayserlerin müdafaa siperleriydi. ...Bu toprakta Medine'de doğmuş, Muhammed'le görüşmüş ve konuşmuş olan bir sahabe yatıyor ki ismi Eba Eyyüb Halid! Medine nerede? Bizans sarayının burçları nerede? Bunların arasında ne münasebet var? Bu toprağa İslam yeşil nuru niçin böyle bol yağmış?... Ben de bu sualleri kendi kendime sordum. Düşünmeye başladığım zaman Eyüb'ün maverası gözlerime bir kat daha nurlu göründü".[17]

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin değerlendirildiği estetik haz bölümünde ikili bir ayrım ortaya çıkmıştı. Ancak bu ayrımın, estetik hazzın kavranmasında, ön yapı ve arka yapının bütünselliği özelliği ile paralel olarak çok belirgin sınırlar içinde olmayıp; bazı kişilerin sözlerinden, iç içe geçebildiği sonucu çıkarılmaktadır. Bu tespit de Eyüb Sultan mekanının anlaşılmasında bir gösterge olarak kabul edilebilecektir.

Eyüb Sultan mekanı ile arasında bir muhabbet ve sohbet bağı olduğunu söyleyen bir hanım ziyaretçi, yaşadığı duyguları şöyle anlatmaktadır. "...Beni sıcak evimden ayrılıp, yollara düşüp buraya gelmeye kimse zorlamıyor. Zaman, para vs. harcayarak, canı gönülden, bir aşkla buraya koşuyorum. ...Buraya akşam gün batımında gelmelisiniz. Günün son ışıkları, ağaçlar, güvercinler ve eski binalar hepsi bir olup insana öyle büyük bir haz veriyor ki! Aynı duyguları başka mekanlarda da yaşayabiliyoruz ama Eyüb Sultan Hazretleri ile burası insanın gözünde bir başka güzelleşiyor. Sadece seyredip dalıyorsunuz".

Eyüb Sultan mekanı, zamana meydan okurcasına ön yapı veya objektion olarak adlandırabileceğimiz görünümünü halen muhafaza etmektedir. Bir şans ve tarihsel zenginlik olan ön yapının arkasında, sayıları sonsuza uzanan bilgi ve duygu tabakaları bulunmaktadır. Buraya kadar çelişki yok. Çelişki, ziyaret eden insanlarla birlikte başlıyor. Eyüb Sultan mekanı, sadece büyük eserler için geçerli kriterleri sunma kapasitesine fazlası ile sahip. Ama insanımız bu mekanla aynı dili konuşmuyor, konuşamıyor. Eyüb Sultan mekanının amacı kendinden ibaret. Sadece anlaşılmak, varlığının kendisine, bu mekana gelenler tarafından hatırlatılması. Eyüb Sultan mekanı bu amacını gerçekleştirmek için zamana aldırmadan, var gücü ile açmış kucağını bekliyor!

SONUÇ

Eyüb Sultan mekanının estetik bir nesne olarak tanımlanması ile, bu mekana gelen insanların geliş amaçlarının ve burada yaşadıkları duyguların sorgulanması, inceleme yazısının temel amacıdır.

Öncelikle, modern estetik teorisi içinde belirlenen, estetik nesne ve estetik hazzın yaşanması sürecine ait tanım ve özellikler açıklanmış ve alan araştırmasına teorik bir temel oluşturulmuştur.

Söz konusu alan araştırmasında, Eyüb Sultan mekanını ziyaret etmeyi tercih eden insanlar bağımlı değişkeni üzerinde, estetik haz sürecinin yaşanma düzeyi ya da estetik haz bağımsız değişkeni incelenmiştir. Böylece, Eyüb Sultan mekanının bir estetik nesne olarak algılanması geçici yargısı denenmiştir. Ka-

(16)Yahya Kemal Beyatlı, Aziz İstanbul, 5. B., İstanbul Fetih Cemiyeti Neşriyatı, 1992, s. 127.

(17)Beyatlı, a.g.e., s.128.

tılım yoluyla gözlem ve bireysel görüşme yönteminin kullanıldığı araştırmada, toplam 50 kişi ile görüşülmüştür.

Bu mekanı ziyarete gelen kişilerden alınan veriler cinsiyet, yaş grubu, eğitim düzeyi, geliş sıklığı ve bu mekana ait bilgilerin doğruluğu sınıflamaları ile toplam kitle içindeki dağılım oranları tespit edilmiştir. Kişilerden alınan veriler değerlendirildiğinde, estetik haz sürecini yaşadığı düşünülen ziyaretçilerin yaklaşık %12 oranında olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu oran, estetik nesne kavramını ön yapı - arka yapı ayrımı ve özellikleri ile başarıyla temsil eden Eyüb Sultan mekanı için, oldukça düşük görülmekte ve sonuç itibariyle bu mekanın, yeterince anlaşılmadığı ya da çok düşük bir düzeyde anlaşıldığı yorumuna ulaşılabilmektedir. Eyüb Sultan'a nicelik olarak çok fazla talep bulunmakta ancak, niteliğin sorgulandığı bu araştırma, niteliğe ilişkin talebin ciddi anlamda sorgulanması gereği karşımıza bir çelişki olarak çıkmaktadır. Pragmatist tavır başlığı altında bulguların çözümlenmesinde, Eyüb Sultan mekanının toplumsal ahlak normunun dinamik hale gelmesinde, etkili bir role sahip olduğu düşünülmektedir. Bu mekanda, adeta manevi bir sosyalleşme süreci başlatılmaktadır. Söz konusu sosyalleşme, asgari bir bilgilenme düzeyine ihtiyaç duyabileceği gibi buna ihtiyaç duymadan da, kişinin kendini, çevresini ve diğer insanları gözlemlemesi ve bu mekanda yaşanan maddi ve manevi sohbetler ile, öncelikle kişi kendisine yönelik olumlu eleştirilerde bulunmakta, sonra ulaştığı doğruları hayata geçirmeye çalışmakta ve bu olumlu dönüşümü, çevresine yaymaktadır. İnsanların huzur bulduğu, ferahladığı bu mekandan alınan manevi enerjinin topluma, manevi bir dinamik olarak yayılma süreci yaşandığı düşünülmektedir.

Eyüb Sultan mekanının, İstanbul'un dini ve sosyo-kültürel hayatında çok önemli bir yeri olduğu vakıadır. Ancak bu mekanın hak ettiği şekli ile anlaşılmadığı da karşımızda bir gerçeklik olarak durmaktadır. İnsan şahsiyetinin oluşum ve tamamlanmasına benzer şekilde, bir medeniyetin çöküşünde veya yeniden meydana getirilme çabalarındaki en büyük zaaf, kanımızca çelişki ve tutarsızlıktır. Yine bir medeniyetin en üstün yanı iç tutarlılık ve denge olabilir kanısı ile, yeni medeniyet projemizi güçlü kılmak ve bir arayış içinde olan Türk insanına hak ettiği kimliği sunabilmek için, her birimiz ortaya çıkan bu çelişkiyle yüzleşmeliyiz.

GÖRÜŞMEDE KULLANILAN SORULAR

1. Adınız-Soyadınız:

2. Yaşınız:

3. Eğitim Durumunuz:

4. Mesleğiniz:

5. Oturduğunuz semt hangisidir? Ne kadar zamandır oturuyorsunuz?

6. Eyüb Sultan'ın zatı hakkındaki bilgilenmenin ve doğruluğunun sorgulanması.

7. Mekanın tarihçesi ya da mekan hakkında bilgilerin sorgulanması. (Türbe, cami vb. ne zaman yapılmış gibi vb.)

8. Eyüb Sultan'a ne kadar sıklıkla gelirsiniz? Sebepleri?

9. Geldiğiniz gün (hafta içi , cuma hafta sonu, Ramazan veya kandil olması) fark eder

10. Buraya gelmek için özel zaman ayırıyor musunuz? (Alternatiflerin sıralanarak çoktan seçmeli soru düzeneği şeklinde sıralanması)

11. Eyüb Sultan'a niçin geliyorsunuz? Burada ne buluyorsunuz?

12. Eyüb Sultan'a geldiğinizde ilk olarak ne yaparsınız? (ziyaret, namaz, kabir ziyareti vb. çoğaltılarak çoktan seçmeli olabilir.)

13. Burada en çok veya yoğun yaşadığınız duygular hangileridir? (duygular tezatları ile birlikte sıralanabilerek yardımcı olunabilir.) Buradan ayrıldıktan sonra etkisi devam ediyor mu?

14. Burada yaşadığınız duyguların benzerlerini başka nerede yaşıyor sunuz?

15. Eyüb Sultan mekanındaki hatlar ve çiniler sizi nasıl etkiliyor? Sizce bunların yapılma amacı neler olabilir?

KAYNAKÇA

Beyatlı, Yahya Kemal. Aziz İstanbul, 5.b., "Bir Rü'yada Gördüğümüz Eyüb", İstanbul Fetih Cemiyeti Neşriyatı, 1992, s. 127-132.

Karasar, Niyazi. Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar, İlkeler, Teknikler, 6. b., 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd., Ankara, 1994.

Ökten, Sadettin ve Aynur Can. "Objeden Hareketle Bir Estetik Denemesi Estetik Obje Olarak Eyüb Sultan", IV. Eyüpsultan Sempozyumu Tebliğler 5-7 Mayıs 2000, Eyüb Belediyesi Kültür ve Turizm Müdürlüğü, İstanbul, 2000, s. 350-363.

Tunalı, İsmail. Estetik, 4.b., Remzi Kitabevi, İstanbul, 1996.